

MINTE DINCOLO DE CREIER

*Mintea nu generează gândire ... așa cum
firele nu generează curent electric.¹*

- **Paul Brunton**

*Mintea respiră gândire la fel
cum plămâni respiră aer.*

- **Huston Smith**

Principala obiecție privind Singura Minte este convingerea înrădăcinată că, într-un fel, conștiința este produsă de creier și este deci limitată la el. Creierul se află în craniu și tot acolo trebuie să fie și mintea. Cât de multe dovezi științifice există în sprijinul acestei convingeri?

Karl Lashley, un psiholog comportamentist american, a antrenat cobai să întreprindă sarcini specifice, cum ar fi căutarea unei recompense în hrană. Apoi a creat leziuni în anumite zone ale creierului pentru a vedea efectele lor asupra persistenței comportamentului. După sute de astfel de experimente pe cobai, Lashley nu a reușit să găsească nici un singur loc de stocare a memoriei. El și-a rezumat constatările în felul următor: „Nu este posibil să demonstrăm localizarea izolată a memoriei nicăieri în interiorul sistemului nervos”.² Lashley a concluzionat că memoria nu este localizată în regiuni specifice din creierul cobailor, ci este distribuită în întregul cortex

cerebral. Acest lucru a dus la concluzia paradoxală că „memoria este atât peste tot, cât și nicăieri anume”, în creierul cobaiului.

Cât de necesar este creierul vostru?

Sutele de experimente de felul celui făcut de Lashley au ridicat întrebarea mai fundamentală nu doar despre relația dintre creier și memorie, ci despre relația dintre creier și conștiință în general. Unele dintre provocări sunt într-adevăr serioase. Într-un articol intitulat provocator „Este creierul vostru într-adevăr necesar?”. Neurologul britanic John Lorber se întreba dacă este nevoie de un cortex cerebral intact pentru o funcționare mentală normală.³ Lorber a făcut tomografii computerizate la sute de persoane cu hidrocefalie (exces de fluid în creier, care creează presiune) și a descoperit că mulți dintre ei aveau o funcție intelectuală normală sau peste medie.

Însuși faptul de a pune întrebări privind rolul creierului este considerat încă o blasfemie în cadrul științei convenționale. Conștiința este considerată o proprietate „emergentă” a creierului, fiind produsă prin funcționarea lui, pur și simplu. Dar ce știm noi cu adevărat despre originile conștiinței? Mulți filosofi și oameni de știință respectați sugerează că nu știm să răspundem la aceste întrebări. Neurofiziologul Roger Sperry, laureat al Premiului Nobel, avea o părere asemănătoare, spunând: „Acele procese intime ale creierului cu care conștiința se presupune că este asociată pur și simplu nu sunt înțelese. Ele ne depășesc atât de mult înțelegerea astăzi, încât nimeni, din câte știu eu, nu a fost capabil nici măcar să-și imagineze natura lor”.⁴ Fizicianul laureat al Premiului Nobel Eugen Wigner este de acord cu acest punct de vedere: „Nu avem în prezent nici cea mai vagă idee despre modul cum putem lega procesele fizico-chimice cu starea mentală”.⁵ Iar fostul editor al prestigioasei reviste *Nature*, Sir John Maddox, scria: „Conștiința constă din ... este ... un puzzle. În ciuda minunatelor succese ale

neuroștiinței în ultimul secol ... noi părem la fel de departe de înțelegerea procesului cognitiv cum eram cu un secol în urmă”.⁶

Din perspectiva acestor mari necunoscute, presupunerea foarte răspândită că creierul creează mintea și că mintea se limitează la el este discutabilă, fapt care deschide ușa unor scenarii alternative.

Creierul ca receptor al conștiinței

Sunt multe motive pentru care oamenii de știință au presupus că mintea și creierul sunt unul și același lucru. Când creierul este afectat în urma unei traume fizice sau unei comoții cerebrale, funcția mentală poate fi și ea afectată. Lipsa anumitor vitamine și malnutriția pot provoca slăbirea unor procese de gândire, la fel și diferite toxine din mediu. Tumorile și infecțiile creierului pot afecta grav procesele mentale. În lumina acestor efecte, părea rezonabil să presupunem că mintea și creierul sunt în esență identice.

Dar nici una din aceste observații *nu dovedește* că creierul produce mintea sau că mintea se limitează la creier. Să ne gândim la un televizor. Deși îl putem strica fizic și putem distruge imaginea de pe ecran, asta nu înseamnă că televizorul creează imaginea. Noi știm mai degrabă că imaginea se datorează semnalelor electromagnetice care provin din afara aparatului și că televizorul recepționează, amplifică și afișează semnalele: el nu le produce.

Conceptul de bază conform căruia creierul funcționează ca intermediar al minții – dar nu este cauza ei este străvechi. Cu peste două milenii înainte, Hippocrate, în lucrarea „Despre boala sacră”, a descris creierul ca „mesager al conștiinței” și ca „interpret al conștiinței”.⁷

Ferdinand C. S. Schiller, filosoful de la Oxford, a afirmat, în anii 1890, că „materia este o mașinărie admirabil calculată pentru reglarea, limitarea și

restrângerea conștiinței pe care o cuprinde”. În continuare, el a argumentat: „Materia nu este cea care produce conștiința, doar îi definește și îi stabilește intensitatea în anumite limite ...” În cazurile unor traume ale creierului, Schiller a sugerat că manifestarea conștiinței a fost afectată, dar conștiința însăși nu s-a stins. Mai departe, el a susținut că uitarea, și nu memoria, ar avea mai mare nevoie de o explicație. Dacă nu ar exista limitările creierului, credea el, amintirea tuturor lucrurilor ar fi posibilă.⁸

Henri-Louis Bergson, filosoful francez care a primit în 1927 Premiul Nobel pentru literatură, credea că creierul canalizează și limitează mintea, excluzând factorii inutili pentru supraviețuire și procreație. Creierul, în concepția lui, este atât „organul atenției față de viață”, cât și un obstacol pentru o conștientizare mai largă.⁹ La fel ca Schiller, el sugerează că amintirile se află în afara creierului și sunt în cea mai mare parte afișate cu scopuri practice, în măsura în care nu sunt cruciale pentru nevoile biologice ale organismului.¹⁰ El sugerează că afectarea memoriei ca urmare a îmbolnăvirii creierului poate arăta doar că avem nevoie de un creier sănătos pentru a localiza și comunica amintirile; însă deteriorările creierului nu sunt o dovadă că amintirile există doar în creier”.¹¹

Psihologul William James avea despre conștiință concepții similare cu cele ale lui Schiller și Bergson. În Conferința Ingersoll, ținută în 1898, la Universitatea Harvard, el a recunoscut că afectările creierului – traume, stimulente, otrăviri, întâzieri în dezvoltare – pot elimina amintirea sau conștiința și pot altera calitatea ideilor, dar nu sunt în mod necesar dovadă unei funcții productive a creierului. Există alte relații funcționale posibile între minte și creier, afirma el. Ar putea fi o funcție permisivă, așa cum găsim la trăgaciul unei arbalete, și funcția transmisivă, ca în cazul unei lentile, al unei prisme sau al clapelor unui pian. „Teza mea acum este că, atunci când cugetăm la legea că gândirea este o funcție a creierului, nu ni se cere să ne gândim doar la funcția productivă; *suntem îndreptățiți să luăm în seamă și funcția permisivă sau transmisivă*. Și acestora psihofiziologul obișnuit nu le acordă importanță”.¹²

Jucând rolul de avocat al diavolului, James a ridicat o obiecție: nu este oare ipoteza productivă mai simplă și mai riguroasă din punct de vedere științific? Din perspectiva științei empirice, James a răspuns că obiecția sa nu avea nici o greutate. Tot ceea ce observăm este variația concomitentă sau corelațiile dintre stările creierului și stările minții. James citează acea venerabilă maximă a științei care afirmă: „corelația nu este cauză”. Noaptea urmează întotdeauna zile: corelația este 100% valabilă; dar asta nu înseamnă că ziua este cauza nopții.

Mulți oameni de știință se mândresc cu faptul că ei nu cred în miracole. Dar, așa cum spunea James, dacă într-adevăr conștiința este produsă de creier, asta ar însemna, „după cât înțeleg eu, un mare miracol, ca și cum am afirma că gândul este «generat spontan» sau «creat din nimic»”. El a concluzionat:

Teoria producerii conștiinței de către creier nu este cu nimic mai simplă sau mai credibilă în sine decât orice altă teorie pe care o putem concepe. Este doar puțin mai populară. Tot ce ar trebui cineva să facă, totuși, dacă ar fi provocat de materialistul obișnuit să explice cum *poate* creierul să fie un organ pentru limitarea și determinarea unei anumite forme de conștiință produsă altundeva ... ar fi să-i ceară la rândul lui să-i explice cum poate exista un organ care produce conștiința din nimic, fără nici o bază. Pentru scopuri polemice, cele două teorii sunt deci la fel de puțin întemeiate”.¹³